

L A U S U N T O

Suomen Säästöpankki-SSP Oy on pyytänyt minulta oikeudellista asiantuntijalausuntoa Turun Työväen Säästöpankin hallituksen jäsenten vastuusta. Tämä lausuntopyyntö liittyy osittain jo kahteen aikaisemmin antamaani lausuntoon (13.4.1993 ja 24.4.1993). Suomen Säästöpankki-SSP Oy on toimittanut tämän jälkeen lisäaineistoa, joka koskee osittain samoja tapah- tumia, joista olen antanut lausunnon, ja osittain myös eri mahdollisia vastuutilanteita. Kun uusi aineisto antaa tar- kempaa selvitystä myös jo aikaisemmin käsittelemieni tapah- tumien osalta, Suomen Säästöpankki-SSP Oy on pyytänyt minua tässä uudessa lausunnossa vielä käsittelemään niitäkin ti- lanteita, joista olen jo lausunut käsitykseni silloisen ai- neiston perusteella.

Uudet asiakirjat, joihin tämä lausuntoni perustuu, ovat:

- Oy Arthur Andersen & Co Ab:n laatima muistio erityistarkastuksen yhteydessä tehdyistä, pankin antolainauksista koskevista, havainnoista (muistio 1);
- Oy Arthur Andersen & Co Ab:n laatima muistio eräistä Turun Työväen Säästöpankin (TYP:n) vuosina

- 1990-1992 tekemistä kiinteistökaupoista (muistio 2);
 - [REDACTED] valtion vakuusrahaston pyynnöstä laatima selvitys Turun Työväen Säästöpankin nimettyjen asiakkaiden rahoituksen aiheuttamista menetyksistä pankille; sekä
 - edelliseen liittyvä vaihtoehto 2.

1) Jo aikaisemmin käytettävissäni olleista asiakirjoista ilmenee, että luottopäätösten kirjaamisessa Turun Työväen Säästöpankin hallituksessa oli selviä puutteita. Muistiosta 1 (s. 5) ilmenee, että lukuisia puutteita on ollut myös luottoasiakirjojen ja vakuuksien hoidossa. Nämä seikat eivät yksinään aiheuta vastuuta. Ne saattavat kuitenkin olla osoituksena hallituksen jäsenten huolimattomuudesta ja niillä saattaa olla syy-yhteyttä pankin kärsimiin vahinkoihin. Näillä puutteilla lienee myös pääsääntöisesti se merkitys, että mahdollisessa oikeudenkäynnissä yksittäisten luotto- tai takauspäätösten osalta hallituksen jäsenillä on todistustaakka siitä, että he eivät ole luottopäätöksiään tehdessään ja luottojen hoidon valvonnassa olleet huolimattomia tai menetelleet vastoin v. 1969 säästöpankkilain 48 ja 51 §:n säännöksiä (voimassa 31.12.1991 saakka). En katso aiheelliseksi lähemmin selostaa mainittujen lainkohtien sisältöä ja niiden tulkinnasta oikeustieteessä esitettyä.¹

2) Saattaa olla mahdollista, että pankin johdon toiminnalle siltä osin, kun on kysymys vakuuksien riittävyyden arvioinnista, asetetaan tuomioistuimessa vuoden 1969 SPL:n aikaisen toiminnan osalta jossain määrin ankarammat vaatimukset kuin vuoden 1990 SPL:a sovellettaessa. Tämä johtuu siitä, että vuoden 1990 SPL:iin tai lakiin talletuspankin toiminnasta ei sisälly vastaavia rajoituksia, mitä sisältyi vuoden 1969 SPL:n 48 §:n 1 ja 2 momentteihin ja 51 §:n 1 ja 2

¹. Ks. Reino Erma - Pauli Koski, Pankkilait 1969-1985; Liike-, säästö- ja osuuspankit selityksineen; Tampere 1985; s. 327 ss.

momentteihin luoton ja takausten antamisesta ja niiden vakuuksien turvaavuudesta. Kysymys on kuitenkin vain asterosta, joka lopullisesti määräytyy oikeuskäytännössä.² Vuoden 1990 SPL:a sovellettaessa pankin johdon huolellisuusvelvollisuus edellyttää, että annetuilla luotoilla ja takauksilla on pääsääntöisesti riittävät vakuudet.

3) Näyttää siltä, että ongelmat hallituksen jäsenen vastuun osalta keskittyvät monissa tapauksissa siihen, että luottopäätöksiä tehtäessä pankilla ei ollut käytettävissään ulkopuolisten arviota vakuuksien arvosta. Kun lisäksi luottopäätöksiä koskevat ratkaisut on usein kirjattu puutteellisesti tai niitä ei ole lainkaan kirjattu, mahdollisessa oikeudenkäynnissä voi olla ongelmallista osoittaa, ketkä hallituksen jäsenistä ovat mistäkin luottopäätöksestä vastuussa, jollei vastuuta voida johtaa jo valvontavelvollisuuden laiminlyönnistä. Viimeksi mainitusta en pysty käyttäväissän olevan aineiston perusteella tekemään päätelmiä. Toisaalta edellä kerrottujen arviokirjojen puute johtanee siihen, että hallituksen jäsenten on näytettävä, että he eivät ole olleet huolimattomia vakuuksien arvoja arvioidessaan. Tämä seikka saattaa olla monissa jäljempänä käsiteltävissä asioissa ratkaisevaa.

5) Siltä osin kuin kiinteistösijoituksissa on mahdollisesti ylitetty laissa säädetty sijoitusraja, pankille tältä osin syntynyt tappio näyttäisi olevan sellaista, josta pankin ne hallituksen jäsenet, jotka ovat menettelyyn syyllistyneet,

2. Mahdollista on, että v. 1969 ja v. 1990 SPL eroavat toisistaan myös todistustaakan osalta. Edellisen mukaan pankin johdon olisi näytettävä, että vakuus on ollut turvaava tai että luoton (takauksen) saaja on ollut vakavarainen, kun jälkimmäisen mukaan pankin olisi näytettävä, että pankin johto on menetellyt huolimattomasti. Käytännössä tosin todistaakkaa ei aina voida arvioida näin suoraviivaisesti, vaan asiassa jo esitetty voi pakottaa sellaisen, jolla lähtökohtaisesti ei ole todistustaakkaa, esittämään vastanäyttöä saadakseen aikaan itselleen edullisen lopputuloksen.

olisivat vastuussa. Menettelyä voidaan pitää vähintään huolimattomuutena, vaikka katsottaisiinkin, että pelkkä lain vastainen menettely ei jo sellaisenaan aiheuta vastuuta vahingoista, joiden voidaan katsoa olevan syy-yhteydessä menettelyyn.³

Tarkastelen jäljempänä niitä yksittäisiä tapahtumia, jotka edellä kerrotuissa muistioissa ovat olleet tarkastuksen kohteena. En katso mahdolliseksi ottaa tässä yhteydessä kantaa siihen, mikä on missäkin tapauksessa Turun Työväen Säästöpankin kärsimä vahinko silloin, kun edellytykset korvausvaatimuksen esittämiselle näyttävät olevan olemassa. Tämä kysymys on aiheellista lähemmin selvittää kunkin tapauksen osalta vasta siinä yhteydessä, jos asianomaisen asian osalta päätetään nostaa vahingonkorvauskanne. [REDACTED] suorittamat selvitykset ovat tässä hyvänä pohjana.

[REDACTED]

Säästöpankkilain (SPS) 133¹ §:n 2) kohdan nojalla pankin vahingonkorvaussaataavaa koskevaa kannetta, joka ajetaan lain 127-129 §:n nojalla, ei voida nostaa, jollei kanne perustu rangaistavaan tekoon, hallituksen jäseniä ja toimitusjohtajaa kohtaan, kolmen vuoden kuluttua sen tilikauden

³. Ks. Pauli Koski - C.G. af Schultén, Uusi osakeyhtiölaki selityksin II; 3. painos; Jyväskylä 1991; s. 365 s., jossa katsotaan, että lain vastaiset toimet "synnyttävät yhtiön johdolle aina korvausvastuun yhtiötä kohtaan, myös tapauksissa, joissa johtohenkilöt eivät osanneet odottaa vahingon syntymistä". Olen puolestani teoksessa Juhani Kyläkallio, Osakeyhtiölaki ja käytäntö; 2. painos; Espoo 1987; s. 357, katsonut, että OYL:n mukaan myös silloin, kun hallituksen jäsenet menettelevät vastoin lain pakottavaa säännöstä, heidän vahingonkorvausvastuunsa yhtiötä kohtaan edellyttää tuottamusta itse vahingon aiheuttamiseen, mutta että pääsääntöisesti tällainen menettely on samalla osoitus tuottamuksesta vahingon aiheuttamiseen. Ks. myös Juhani Kyläkallio - Olli Iirola, Asunto- ja kiinteistöosakeyhtiö; Helsinki 1992; s. 375 ja Heikki Toiviainen, Osakeyhtiön hallituksesta; Tampere/Mänttä 1988; s. 266 s. ja s. 269 ss.

päättymisestä, jona se päätös tehtiin tai siihen toimenpiteeseen ryhdyttiin, johon kanne perustuu.

Asian ratkaisevat vaiheet lienevät tapahtuneet jo vuonna 1989. Näiltä osin on mahdollista, että pankin saatava olisi vanhentunut. Asia on kuitenkin sangen tulkinnanvarainen. Vaikka yleensä asioihin sovelletaan kulloinkin voimassa olevaa lakia, mikäli toisin ei ole säädetty, vanhentumisen osalta tilanne on yleensä ja varsinkin esillä olevassa asiassa ongelmallinen.

Vuoden 1969 SPL:ssa ei ollut pankin johdon jäsenten pankkia kohtaan olevan vahingonkorvausvaateen vanhentumista koskevia säännöksiä. Tällaiseen korvausvaateeseen sovellettiin siten yleistä kymmenen vuoden vanhentumisaikaa saamisen syntymisestä lukien. Voimassa olevan SPL 133 §:ssä puhutaan vain sellaisen kanteen vanhentumisesta, jossa kannetta ajetaan SPL 127-129 §:n nojalla. Nyt nostettavaa kannetta, sikäli kun se koskee vuonna 1989 tapahtunutta käyttäytymistä, ei ajettaisi mainittuihin lainkohtiin vaan v. 1969 SPL:n säännöksiin nojautuen. Sananmukaisesti vanhentuminen ei siten koskisi vuoden 1989 tapahtumia eli aikaa ennen nykyisen SPL:n voimaantuloa. Tämä johtaisi päätelmään, että asiaan sovellettaisiin yleistä 10 vuoden vanhentumisaikaa. Korvausvaade ei olisi tässä tapauksessa vanhentunut.

Lisäksi on asiaa arvioitaessa otettava huomioon KKO 1976 II 65. Tämän ratkaisun mukaan myös sellainen tulkinta on mahdollinen, että voimassa olevan SPL 133¹ §:n 2) kohtaa sovellettaisiin siten, että lainkohdassa säädetty erityinen kolmen vuoden vanhentumisaika alkaisi kulua vasta SPL:n voimaantulosta 1.1.1991. Tällöin kanne vuoden 1989 tapahtumista voitaisiin nostaa vielä tämän vuoden aikana eli ennen 1.1.1994.

En katso tässä yhteydessä mahdolliseksi yksityiskohtaisesti

tarkastella vanhentumisongelmaa, joka osittain menee asian-
tuntemukseni ulkopuolelle.

Mainitunlainen optiosopimus näyttää aika oudolta säästöpan-
kin toimintaa ajatellen. En kuitenkaan osaa ottaa asiaan sen
tarkempaa kantaa, koska tiedossani ei ole, onko asianomai-
sen sopimuksen pankin puolesta tehnyt varmistautunut siitä,
että pankille ei aiheudu riskiä eli onko hän menetellyt
asiassa riittävällä huolella. [REDACTED] saamani suul-
linen selvitys asian taustoista ja tilanteesta optiosopimus-
ta solmittaessa näyttää kuitenkin viittaavan siihen, että
pankin hallitus on ollut tietoinen Rönholmin asemasta
asiassa ja että sillä hetkellä kun sopimus tehtiin, mainitun
sopimuksen tekeminen oli taloudellisesti perusteltua pankin
kannalta.

Näyttää siten siltä, että asiassa ei ole edellytyksiä menes-
tykselliselle vahingonkorvauskanteelle, vaikka pankki onkin
kärsinyt asiassa vahinkoa.

[REDACTED]

Tiedossani ei ole, milloin luototus on tapahtunut eikä mitkä
tai minkä arvoiset vakuudet on mahdollisesti annettu luoton
vakuudeksi. Tarkempien tietojen puuttuessa en katso voivani
ottaa yksityiskohtaisesti kantaa asiaan.

Jos kuitenkin [REDACTED] on esteellisenä osallis-
tunut pankille vahinkoa tuottaneen luottopäätöksen tekemi-
seen, on lähellä olettamus, että hän vastaa pankille asiassa
aiheutuneista vahingoista. Muiden hallituksen jäsenten vas-
tuuseen saattamiseen ei ehkä ole edellytyksiä, jos he eivät
ole olleet tietoisia [REDACTED] esteellisyydestä. Mah-
dollista tosin on, että riippumatta [REDACTED] esteel-
lisyydestä luottopäätöksen tehneet hallituksen jäsenet ovat
olleet huolimattomia vakuuden laatua ja/tai arvoa arvioides-

saan ja ovat sitä kautta velvollisia korvaamaan pankin kärsimän vahingon.

[REDACTED]

Esitetyn selvityksen mukaan näyttää siltä, että pankkitakausta myönnettäessä ei ole riittävän huolella selvitetty vakuuden arvoa. Asiasta päättäneet hallituksen jäsenet näyttäisivät olevan vastuussa.

[REDACTED]

Esitetyn selvityksen mukaan näyttäisi siltä, että vakuudet eivät ole olleet myönnettyihin luottoihin nähden riittävät, ainakin jos otetaan huomioon, että vakuuksien pitäisi kattaa myös maksettavat korot. Tapaus näyttää tältä osin kuitenkin selvästi enemmän rajatapaukselta kuin edellinen. Hallituksen jäsenten vastuu saattaa riippua siitä, miten vakuuksien arvot on ennen luottopäätöksiä selvitetty. Jos siinä on ollut puutteita, vastuun edellytykset voivat olla olemassa.

Jos kiinteistöosakeyhtiön omaisuuteen olisi ollut mahdollista saada velkakiinnitykset, saattaa kiinnitysvakuuksien vaatimatta jättäminen olla osoitus huolimattomuudesta. Kiinteistökiinnitysvakuudet ovat yleisesti ottaen huomattavasti parempi vakuus kuin asianomaisen yhtiön osakkeet. Myös tällä perusteella vastuu saattaa olla mahdollinen.

Asiassa on osa luottopäätöksistä tehty ennen vuotta 1990. Korvaussaatavan vanhentumisen osalta viitataan siihen, mitä olen edellä (s. 5) asiasta lausunut.

[REDACTED]

Olenneisimmat pankille vahinkoa aiheuttaneet luottopäätökset on tehty ennen vuotta 1990. Niitä koskevat korvausvaateet

saattavat olla vanhentuneita (ks. tark. s. 5).

Mikäli vahingonkorvauskanteen ajaminen on ennen v. 1990 tapahtuneesta vielä mahdollista, näyttäisi siltä, että vakuuksia vaadittaessa ei ole menetelty v. 1969 SPL:ssa edellytetyllä tavalla. Vakuuksien vapauttamisesta, mikä sinänsä lienee ollut huolimattomuutta, jos jäljelle jääneet vakuudet eivät ole olleet turvaavia, eivät hallituksen jäsenet ole vastuussa, jos he eivät ole olleet asiasta tietoisia tai jollei voida osoittaa heidän laiminlyöneen valvontavelvollisuuttaan. Kun asian yksityiskohdat ovat minulle tuntemattomia, en osaa ottaa asiaan tarkempaa kantaa. Mikäli joku hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja on päättänyt vakuuden vapauttamisesta, asianomainen on todennäköisesti pankkia kohtaan korvausvelvollinen.

Vuonna 1990 myönnetyn lisäluoton osalta en osaa ottaa kantaa. Mikäli [REDACTED] laatimassa selvityksessä lausuttu (s. 20) pitää paikkansa, ettei asiassa ole aiheutunut "pankille suoranaista menetystä muutoin kuin rahoitusaseman heikkene-
misen johdosta", edellytyksiä vahingonkorvauksen saamiseen ei tältä osin ole olemassa. Pelkkää valuuttakurssien muutok-
sesta pankille aiheutunutta tappiota ei voitane lukea pankin johdon syyksi.

[REDACTED]

Mikäli luottoja myönnettäessä ei vakuuksista ollut ulko-
puolista arviota ja vakuuksien arvot niitä myönnettäessä eivät muodostaneet turvaavaa vakuutta, näyttäisi siltä, että hallitus on luottoa myöntäessään menetellyt huolimattomasti ja on siten vastuussa pankille aiheutuneesta vahingosta.

[REDACTED]

Pankin vahinko asiassa näyttää varsinaisesti syntyneen pan-

kin luotottaessa [REDACTED] 17.6.1990. Mahdollista on, että ulkopuolisen arviokirjan puuttuminen on osoitus huolimattomuudesta, jolloin vakuuksien vajaus voi johtaa pankin hallituksen jäsenten vastuuseen pankkia kohtaan.

[REDACTED]

Vuonna 1989 myönnettyjen luottojen osalta asia saattaa olla vanhentunut (ks. tark. s. 5). Myös tässä tapauksessa arviokirjan puuttuminen saattaa olla osoitus huolimattomuudesta, kun vakuutta ei voitane luottoja myönnettäessä pitää riittävänä (turvaavana) koko luoton määrän osalta. Mahdollisuus pankin hallituksen jäsenten vastuuseen on olemassa.

[REDACTED]

Olen jo kahdessa aikaisemmassa lausunnossani käsitellyt tätä asiaa (13.4.1993 ss. 33-35 ja 24.4.1993 ss. 4-5). Uusi aineisto ei ole olennaisesti muuttanut tilanearviota. Huolimattomuutta on esiintynyt siinä, että Säästöpankkitarastuksen lupaa luoton myöntämiseen v. 1990 ei haettu, ja mahdollisesti myös siinä, että pankki on antanut luottoa huolehtimatta siitä, että vakuudet ovat olleet riittäviä.

En ymmärrä, mihin perustuu muistio 1:n toiseksi viimeisessä kohdassa oleva maininta siitä, ettei pankki voisi ryhtyä perimään kiinteistöosakeyhtiöltä luottotappioksi kirjattuja saamisiaan sen vuoksi, että yhtiöllä ei ole enää hallitusta. Lailla 18.6.1993/516 on tehty mahdolliseksi haasteen tiedoksianto tällaiselle yhtiölle ja sitä ennenkin on voitu ja voidaan edelleenkin päästä tähän tilanteeseen hakemalla yhtiö ensin selvitystilaan (OYL 13:4¹:n 2) kohta).

[REDACTED]

saamani suullisen selvityksen mukaan muistiossa 1 tarkoitettusta 10.000.000 mk:n lisävakuuden vaatimisesta on päätetty 5.4.1990 pidetyssä hallituksen kokouksessa ja selvityksessä mainitusta 1.000.000 mk:n lisävakuudesta 19.10.1990. Niiden vaatimatta jättämistä voidaan sinänsä pitää huolimattomuutena. saamani selvityksen nojalla on kuitenkin kyseenalaista, onko laiminlyöneistä huolehtia lisävakuuksien saamisesta aiheutunut tämän hetkisen tilanteen mukaan arvioituna pankille vahinkoa. Jos asianomaisen kiinteistön arvo on nyt vain 3.500.000 mk, eivät lisäkiinnitykset olisi pienentäneet pankin tappiota kiinnitettyjen velkakirjojen määrän ylittäessä moninkertaisesti kiinteistön arvon. Tilanne olisi ollut osittain toinen vuonna 1990 edellyttäen, että pankki olisi perinyt saatavansa silloin. Kiinteistön vakuusarvoksi on arvioitu tuolloin n. 15-19.000.000 mk. Asiaa ei voitane kuitenkaan arvioida vuoden 1990 tilanteen mukaan, koska luottoja ei liene tarkoitettu maksettaviksi vielä 1990 vaan vasta myöhemmin. Syy-yhteys lainminlyönnin vaatia lisävakuuksia ja pankin kärsimän vahingon välillä saattaa puuttua. Tunteitta asian yksityiskohtia en osaa kuitenkaan ottaa tähän asiaan tarkemmin kantaa.

Mikäli vakuudet kuitenkin ovat vuoden 1990 hintojenkin mukaan olleet liian pieniä myönnettyyn luottoon verrattuna, niin kuin asia näyttäisi olevan, ja pankin vahinko on siis aiheutunut osittain myös muista syistä kuin valuuttakurssien muutosten ja kiinteistöjen hintojen laskun vuoksi, mahdollista on, että hallitus on menetellyt asiassa huolimattomasti siitä seuraavine vastuineen.

Takaajan vapauttaminen vastuusta, jollei siihen ole hyväksyttäviä syitä, joiden laatua en tässä käy arvailemaan, on yleensä huolimattomuutta, jos menettely aiheuttaa sen, että pankki tämän vuoksi kärsii luoton määrää tai sen osaa korkoineen vastaavan vahingon. Asianomainen, joka on tehnyt

vapauttamispäätöksen, on todennäköisesti vastuussa siltä osin kuin asianomaiselta takaajalta olisi saatu varoja perityksi luoton maksamiseksi.

[REDACTED]

Näiden osalta saamani uusi selvitys ei ole olennaisesti muuttanut käsitystäni siitä, mitä olen jo aikaisemmissa lausunnoissani esittänyt. En katso tarpeelliseksi käsitellä uutta aineistoa.

Helsingissä, lokakuun 22 päivänä 1993

Juhani Kyläkallio
kauppaoikeuden professori, emeritus